

FEMPLATZ MAGAZIN

Broj: 2 | Decembar 2019.

Urednice:
Kosana Beker, Biljana Janjić i Monika
Husar Tokin

RAVNOPRAVNOST OSNAŽIVANJE POŠTOVANJE NJENIH PRAVA

Tokom 2019. godine smo u saradnji sa CIVICUS mrežom uradile procenu podrške koju organizacija FemPlatz ima od različitih aktera i žena za čija prava zagovaramo. [Rezultati početne analize](#) su nam pokazali da više od polovine korisnica programa FemPlatz ne zna tačno čime se bavi organizacija, odnosno da znaju da je osnovna tema rodna ravnopravnost, ali da ne znaju koje sve programe sprovodimo i na koji način radimo. Kako bismo saznale više o odnosu prema našoj organizaciji, realizovale smo i fokus grupe i individualne intervjue sa različitim grupama žena i devojaka iz Srbije, a fokusirale smo se na način i format informisanja o našem radu. Jedna od ideja bila je da objavljujemo dvomesečni elektronski bilten sa ključnim informacijama o našem radu i dešavanjima u oblasti rodne ravnopravnosti. Međutim, samo 14% žena sa kojima smo razgovarale su izrazile želju da primaju takav bilten. Rekle ste nam da ste više zainteresovane za magazin u kojem bismo predstavile organizacije i aktivistkinje za ženska prava, interesantne sadržaje o rodnoj ravnopravnosti, kritičke osvrte na probleme sa kojima se suočavaju žene u našem društvu, ali i preporuke za knjigu, bioskop, izlet, predstavu. Poslušale smo vas.

Naslovna fotografija: Marija Piroški

U DRUGOM BROJU FEMPLATZ MAGAZINA VAM PREDSTAVLJAMO:

Autorski tekst dr Vide Vilić o sajber (internet) mobingu i manipulaciji ličnim podacima sa društvenih mreža u vezi sa zapošljavanjem, u kojem ćete saznati kako poslodavac može da zloupotrebi vaše podatke sa društvenih mreža i koji su mogući načini zaštite.

Intervju sa Monikom Husar Tokin, osnivačicom agencije KomunikArt sa kojom smo razgovarale o njenom angažovanju u PR-u u oblasti kulture, uspostavljanju prvog rezidencijalnog programa u oblasti stripa između Francuske i Srbije, kao i o kampanjama i aktivnostima promocije i zagovaranja rodne ravnopravnosti.

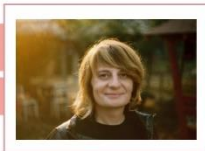

Kutak za devojčice - u ovoj novoj rubrici, naša najmlađa aktivistkinja, Valentina Bijelić piše o utiscima sa grafiti radionice sa street art umetnicom TKV i oslikavanja zida muralom.

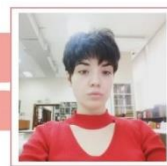
Feministički dnevnik 100glave aždaje: Feministkinja na ostrvu bogova... o utiscima sa Baliya - „ostrvske države magijske tradicije i ilegalnog abortusa“.

Razgovor sa mr Nadom Satarić iz organizacije *Amity – Snaga prijateljstva* o rezultatima rada organizacije, programima podrške najugroženijim grupama stanovništva u Srbiji, položaju starijih žena, potrebom za aktivizmom.

Fem preporuka - Andrijana Stojković, rediteljka i dokumentaristkinja preporučuje tri filma koja su napravile žene o ženama.

Fem preporuka - Jelena Lalatović, književna kritičarka nas vodi kroz čudesan svet dobre feminističke literature.

Magazin je nastao u okviru Resilient Roots inicijative, koju smo realizovale tokom 2018/19. godine uz podršku CIVICUS-a.

O SAJBER (INTERNET) MOBINGU I MANIPULACIJI LIČNIM PODACIMA SA DRUŠTVENIH MREŽA U VEZI SA ZAPOŠLJAVANJEM - DR VIDA VILIĆ

Zlostavljanje na radnom mestu (eng. *mobbing*) može da se ispolji kao verbalno, neverbalno, psihičko zlostavljanje, fizičko zlostavljanje i poniženje, a odnosi se na ponovljeno i bezrazložno delovanje pojedinaca ili grupa koje je usmereno na nekog pojedinca ili grupu pojedinaca iz radnog okruženja, sa namerom da se zastraše, degradiraju, ponize ili potčine ili da se stvori opasnost za njihovo zdravlje ili bezbednost.

Sve što se odnosi na mobing uopšte, odnosi se i na zlostavljanje na radnom mestu korišćenjem interneta i društvenih mreža (internet ili sajber mobing). Društvene mreže predstavljaju pogodno mesto za podsticanje grupne mržnje u okviru radnog okruženja, napade na privatnost, uznemiravanje, praćenje, vređanje, nesavestan pristup štetnim sadržajima, širenje nasilnih i uvredljivih komentara, slanje pretećih i kreiranje tzv. „fantomskih” profila koje sadrže priče, crteže, slike i šale na račun žrtve. Putem elektronske pošte ili slanjem sms poruka zaposlenima se upućuju nepristojne poruke, diskriminatorne poruke, poruke mržnje, pretnje i slično kako bi se povredio njihov ugled, čast, dostojanstvo i integritet ili kako bi bili eliminisani sa radnog mesta. Moguća je manipulacija ličnim podacima sa interneta koji se odnose na zapošljavanje, kada poslodavci prilikom izbora lica koje će zaposliti proveravaju kandidate pretraživanjem društvenih mreža.

Još pre desetak godina, 20% poslodavaca koristilo je društvene mreže da proveri potencijale kandidate za posao.¹ Takođe, poslodavci koriste društvene mreže za proveravanje svojih zaposlenih, pa tako vrše indirektni mobing posredstvom kompjuterskih tehnologija i društvenih mreža – proveravaju da li zaposleni koriste alkohol i narkotike, da li profili zaposlenih sadrže neadekvatne fotografije, kakve su im veštine komunikacije, koje korisničko ime koriste na mreži i slično.

Mnogo je primera korisnika društvenih mreža koji su zbog svog virtuelnog ponašanja ili objava izgubili posao ili bili izbačeni iz škole koju su pohađali.

¹ CareerBuilder.com, istraživanje iz 2008. godine, u koje je bilo uključeno 31.000 poslodavaca

Student Majkl Ginu (22) je zbog svoje slike u haljini koju je objavio na društvenoj mreži Facebook u uverenju da će je videti samo njegovi prijatelji izbačen sa koledža, uz obrazloženje da njegov virtuelni život u kome on postavlja slike, priča o svojim momcima i klubovima koje posećuje predstavljaju grubo kršenje pravila ponašanja koje kampus ima;

U austrijskoj pokrajini Tirol, tri radnice su dobile otkaz pošto su preko društvene mreže Facebook izrazile svoje nezadovoljstvo na poslu i nezadovoljstvo svojim odnosom sa pretpostavljenim. Jedna od njih je na svom profilu izrazila nezadovoljstvo imenujući svog pretpostavljenog, dok su druge dve koleginice tu objavu lajkovale. Kada je šef to saznao, sve tri je otpustio;

Konobarica iz Austrije je dobila otkaz zbog objavljivanja slika iz noćnog provoda na društvenoj mreži Facebook koje su nastale u vreme kada je bila na bolovanju. Neposredno pre isteka bolovanja otišla je u diskoteku, a zatim na svoj profil postavila slike sa komentarima „kako alkohol ubija i kako neće više nikada izlaziti“. Dobila je otkaz zbog zloupotrebe prava na bolovanje.

Ukoliko poslodavac koristi društvene mreže da proveri kandidata za posao i onda odbaci prijavu na osnovu informacija sa društvenih mreža, može biti optužen za diskriminaciju, jer ovakva vrsta provere i etiketiranja može da se poistoveti sa diskriminacijom na osnovu pola, nacionalne pripadnosti, seksualne orijentacije, političke pripadnosti i slično.

Mobing koji se sprovodi preko interneta i korišćenjem društvenih mreža predstavlja pretnju za zdravlje, bezbednost i dobrobit ljudi na radnom mestu, a može da ima i posledice na poslodavca, uključujući smanjenu funkcionalnost, profitabilnost, nizak moral i povećanje fluktuacije kadrova.

Prevenција zlostavljanja na radu korišćenjem interneta i društvenih mreža, kao i prevenција zlostavljanja na radu uopšte, može biti organizovana na tri nivoa: primarnom, sekundarnom i tercijarnom. **Primarna prevenција** se

sprovodi kada do zlostavljanja još uvek nije došlo i obuhvata edukaciju svih u procesu rada – poslodavaca, zaposlenih, sindikalnih aktivista i sudija. Postiže se i zakonima koje regulišu radne odnose i zlostavljanje na radu. Za razliku od zlostavljanja na radu koje je zabranjeno posebnim zakonima, u većini zemalja, kao i u Srbiji, ne postoje posebni zakonski propisi kojima se reguliše mobing putem interneta i društvenih mreža. **Sekundarna prevenција** se sprovodi kad je već uočena pojava zlostavljanja na radu. Veoma važnu ulogu imaju savetnici od poverenja i posrednici (medijatori). Suština je da se strane koje su u sporu uključe u proces pregovaranja o načinu prevazilaženja problema koji je nastao. **Tercijarna prevenција** podrazumeva pomoć žrtvi mobinga da što brže ponovno uspostavi psihofizičko zdravlje i povрати uništeno dostojanstvo.

S obzirom na to da mobing putem interneta još uvek nema odgovarajuću

zakonsku regulativu i da je otkrivanje ovog oblika zlostavljanja veoma teško, radi provere postojanja mobinga putem interneta moguće je zaposlenima postaviti sledeća pitanja: da li imate profil na nekoj društvenoj mreži; da li često sa radnog mesta koristite internet i pristupate društvenim mrežama i forumima; da li ste u nekoj grupi na internetu (društvenoj mreži) koja počinje sa 'Mrzim..' ili slično; da li ste nekada dobili neku neželjenu poruku na mobilnom, na e-mail ili na ćaskanju od osobe sa kojom radite; da li ste odsustvovali sa posla zbog tih neželjenih poruka; da li je neka od osoba sa kojima

radite objavila neku neistinu o vama na „ćaskanjima”, blogu ili internet stranici; da li vas neko od osoba sa kojom radite ismejava zbog govora, držanja, hoda, odevanja, pola, nacionalnosti, porekla, privatnog života i slično na „ćaskanjima”, blogu ili internet stranici; da li zbog ovakvog ponašanja drugih razmišljate o promeni radnog mesta; da li se o vama putem interneta – društvene mreže ili sms poruka šire neproverene glasine, klevete ili seksualne intrige na radnom mestu; da li je neko od osoba sa kojima radite drugim kolegama i kolegamicama slao poruke a potpisao vaše ime i slično.

Image by Pixabay, free source.

JEDNA OD NAS

INTERVJU: MONIKA HUSAR TOKIN, OSNIVAČICA AGENCIJE „KOMUNIKART“

Pre pet godina otvorili ste agenciju „KomunikArt“ koja se specijalizovala za odnose s javnošću i event menadžment u kulturi i umetnosti. Šta je uticalo na Vas da se upustite u preduzetničke vode i da se fokusirate baš na oblast kulture?

Više od dvanaest godina radim kao menadžerka za odnose s javnošću u Kulturnom centru Pančeva. Nedugo po zaposlenju počela sam da pomažem poznanicima koji se bave umetnošću u promociji njihovih projekata, da bi vrlo brzo počeli da me zovu sa raznih strana i nude honorare za moje usluge. Prvih pet godina radila sam skoro volonterski, više prijateljski. Broj ponuda za posao se vremenom uvećavao te je odluka da otvorim agenciju za odnose s javnošću fokusiranu na klijente iz kulture došla spontano, iz sve veće potrebe za mojim angažmanom. Prve tri godine radila sam uglavnom sama, uz povremeno pomoć spoljnih saradnica. Danas nas je troje u agenciji i veoma smo angažovani tokom cele godine.

Ko su vaši klijenti i na koje kampanje ste posebno ponosni?

Naši su klijenti pretežno ustanove kulture, umetničke organizacije, kolektivi i festivali, ali ima i pojedinaca sa velikim (ili manjim, ali ne manje važnim) umetničkim projektima. Među njima su i Filmski centar Srbije, Sarajevo i Palić film festival, Beldocs, Gete institut, i mnogi drugi. Naši klijenti su oni koji imaju potrebu za promocijom i prezentacijom

svojih aktivnosti, koji imaju vredne umetničke projekte kao i oni koji razumeju naš posao i njegov značaj. Od samog osnivanja birali smo sa kim saradjemo. Osnovni kriterijum nije samo budžet koji klijent želi ili može da potroši na naš angažman, već i kvalitet onoga što želi da prezentuje i promoviše javnosti.

Teško mi je da izdvojim neku kampanju. Na sve naše poslove sam ponosna. Radimo samo one kampanje u koje verujemo, i zato nemamo one manje „voljene“ klijente.

Brojne kulturne manifestacije u okviru kojih ste angažovani opovrgavaju neko uvreženo mišljenje da je na našim prostorima kultura „u deficitu“. Kako biste Vi ocenili stanje kulture u Srbiji?

Kultura nije u defiticu u Srbiji, nikako! Imamo toliko kreativnih ljudi i žena, sjajne ideje, vredne umetničke kolektive, značajne inicijative i projekte prepoznate u svetu. Nemamo para, i nemamo razumevanja za ono što radimo. To je u deficitu, kultura svakako nije.

Agencija KomunikArt jedna je od potpisnika francusko-srpskog sporazuma o saradnji u oblasti kulture i stripa, pored Francuskog instituta u Beogradu, čime je uspostavljen prvi rezidencijalni program u oblasti stripa između Francuske i Srbije koji će se od naredne godine održavati u Angulemu

i Pančevu. Šta vama znači ovaj sporazum i kakve pogodnosti ovaj program donosi strip-autorima u Srbiji?

Ovo je važan projekat za sve one koji se u Srbiji bave stripom. Strip scena u našoj zemlji je veoma živa ali nedovoljno vidljiva i promovisana. Ovaj sporazum omogućiće domaćim autorima i autorkama da odu u Angulem, međunarodni centar stripa, i rade i žive tamo dva meseca . To je ujedno prilika više da pokažemo koliko naša scena vredi.

Osim umetnosti i kulture, poslednjih godinu dana aktivno učestvujete u projektima koji se bave ženskim pravima. Kada je počelo Vaše interesovanje za ženski aktivizam i šta Vam je donela ova vrsta angažmana?

Oduvek se interesujem za ženska prava, a od fakulteta naovamo zaokupljaju me teme rodne (ne)ravnopravnosti. U početku sam ih pokretala u „svoja četiri zida“ raspravljajući o svemu što me tišti sa meni bliskim ljudima. Onda su došli povremeni odlasci na aktivistička okupljanja, edukacija kroz dostupnu feminističku literaturu i sticanje nekih novih prijateljica istomišljenica, sa

kojima sam se osećala dobro u društvu i komunikaciji. Nikada ranije nisam bila članica neke feminističke organizacije, jer nisam bila sigurna na koji način mogu da doprinesem. Onda sam producirajući prošlogodišnji književni program „Jedna knjiga – jedan grad“ na temu romana Elene Ferante, stupila u kontakt sa aktivistkinjama iz FemPlatz organizacije, i to je bila ljubav „na prvu saradnju“. One rade sve ono do čega mi je stalo, i rade to stručno i posvećeno, i znale su tačno na koji način mogu da doprinesem njihovom radu. Ta vrsta angažmana donela mi je osećaj da radim nešto esencijalno bitno, nešto od čega zavisi kvalitet mog, ali i kvalitet života svih žena oko mene.

Kada govorimo o ženskom aktivizmu, jedna od zapaženijih kampanja koju ste kreirali i vodili je Mentorski program za žene sa invaliditetom u organizaciji pančevačkih udruženja FemPlatz i Ženske mirovne grupe ŽMIG, uz podršku organizacije UN Women u Srbiji. Kako je izgledao rad na toj kampanji i kakvi su rezultati nakon zaokruženog projekta?

Rad sa ženama iz FemPlatza uvek je pun poštovanja, razumevanja i dobre zabave. Projekti koje one vode i realizuju su ozbiljni i tiču se svih nas, ali to ne znači da se mi kao tim ne zabavljamo dok planiramo i sprovodimo projektne aktivnosti. Rad u takvom kolektivu donosi međusobno poštovanje, priliku da budem kreativna i uvažena, da se moj doprinos vrednuje, i da ja pokažem uvažavanje koje imam prema ekspertskim znanjima saradnica. Kampanja za Mentorski program za žene sa invaliditetom je jedna od onih u kojima sam zasigurno najviše uživala. Upoznala sam dvadeset sjajnih žena iz cele Srbije i naučila toliko mnogo od njih. Na kraju je ta kampanja ušla u uži izbor za

regionalnu nagradu „Najdobra kampanja“ koju dodeljuje Impact konferencija za najbolje društveno-odgovorne kampanje, što smo sve kolektivno dočekale sa velikim oduševljenjem.

Koliko su po Vašem mišljenju ova pitanja zastupljena u medijima?

Nedovoljno. Otud i motivacija da se uključim u projekte FemPlatz-a.

Na koji način se razlikuje rad u kulturnim i umetničkim okvirima, u odnosu ove kampanje. Gde pronalazite liniju koja spaja kulturu i pitanja poput ženskih prava?

Liniju koja spaja pronalazim u svom srcu, i u svojoj glavi. Nema zajednice, ni društva, a samim tim ni društvenih tekovina poput kulture i umetnosti, bez učešća žena. Umetničke scene sa malim procentom aktivnih žena su uglavnom bezvredni skupovi patrijarhalne propagande. Društva u kojima je položaj žena ravnopravniji imaju raznovrsniju,

inovativniju i kreativniju umetničku scenu.

Kakvi su Vaši budući planovi u širokom spektru aktivnosti kojima se bavite? Kako vidite agenciju KomunikArt u narednih 5 godina?

Imam nekoliko planova, i radim na njihovom ostvarivanju. Prvi je uspostavljanje redovnog finansiranja strip galerije u prostoru naše Agencije, koju samo otvorili u septembru. Drugi je organizacija tribinskih programa posvećenih ženskim pravima i temama rodne ravnopravnosti, takođe u našem prostoru. Ideja je da kroz programe koje (ko)produciramo, samostalno ili kroz partnerske projekte, ulažuci u kulturu i aktivizam, „vratimo“ deo zarađenog novca zajednici u kojoj živimo. Volela bih i da KomunikArt ostane mali ali zadovoljan i zdrav kolektiv.

Intervju vodila: Tamara Markić.

Foto: I. Vojinović

IZRADA MURALA O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI SA TKV - VALENTINA BIJELIĆ

Foto: Marija Piroški

U maju 2019. godine je, u okviru Mikser festivala, održana grafiti radionica za devojčice od 10 do 15 godina, koju je vodila street art umetnica TKV (The Kraljica Vila). TKV je počela da se bavi street art-om u Rimu, kad je imala 16 godina. Od tada radi u Beogradu, a njen atelje je na Dorćolu.

Na radionici su devojčice oslikavala zid muralom kod Muzeja nauke i tehnike. Ja sam bila jedna od učesnica radionice. Tema murala je bila zaštita naše planete. Saznala sam da se devojke, devojčice i žene najviše brinu o zaštiti naše planete te je to povezivalo temu murala sa temom zaštite ženskih prava. Na muralu je

sirena u velikoj plastičnoj flaši, koju je nacrtala TKV, a devojčice su uradile pozadinu crtajući mnogo šarenih plastičnih flaša. Ova radionica je bila u saradnji sa UN Women, organizacijom za zaštitu ženskih prava.

Kada smo se sve okupile, TKV je objasnila kako se koriste sprejevi i šabloni, a mi smo dobile rukavice za rad. Tako je počelo oslikavanje. Radile smo do podneva kada je postalo pretoplo, pa smo otišle u atelje kod TKV gde smo sedele, pričale i naručile pizzu. Kada je najveća vrućina prošla, vratile smo se muralu jer je bilo još dosta posla. Radile smo još sat-dva i onda je mural bio završen! Roditelji

i ostala publika su krenuli da pristižu, a tu se našla i televizija. Otvaranje murala je počelo u 18 sati. Sve umetnice su se predstavile, a TKV je kratko predstavila mural.

Posle ove radionice, bila sam inspirisana da još slikam sprejevima, ali u svojoj sobi

„Jako mi se svidelo to što smo sa TKV grafitima ulepšavali grad. Pre svega je bilo jako zabavno crtati grafite i stvarati umetnost koju će svi moći da vide i da joj se dive. Takođe, ekološka tema i poruka ravnopravnosti koju ova slika ima jeste da se u more ne bacaju flaše, bile staklene ili plastične. Pravo koje svaki čovek ima jeste da može da živi na čistoj planeti. Tokom pravljenja murala sam naučila dosta i zabavila se, ali sam i stekla nove prijateljice sa kojima sam uživala da radim i da crtam ovaj projekat. Ovo je bila jako uzbudljiva, zabavna i uspešna akcija koju ću zauvek pamtit.“

Ida Rikanović, 10 godina

to ne mogu. Pa ću na vikendici sigurno napraviti poneki mural. 😊

Poruka ovog murala bila je da svi treba da mislimo na recikliranje da bi spasili našu planetu. I da se brinemo o zaštiti ženskih prava.

Vanja_b (12 godina)

Foto: Čarna Nikolić

Foto: Marija Piroški

FEMINISTKINJA NA OSTRVU BOGOVA...

Spisateljica, pesnikinja, buntovnica, feministkinja, žena, nije majka, al' je kraljica

Svako je ostrvo božije ako na njega sleti feministkinja, spremna da sve što vidi i dotakne dovede u pitanje. Dovedi u pitanje sve što dovodi u pitanje slobodu i lakoću života drugih jeste božiji čin. Pravedna kritika, koja traži vreme i prostor za *druge*, jednako kao i za *prve*, nije ništa drugo do globalni politički akt.

Spletom srećnih životnih okolnosti mlađana balkanska feministkinja našla se na ostrvu Bogova, u dalekoj Indoneziji,² od koje su dalji samo Australija i Novi Zeland, u ostrvskoj državi magijske tradicije i ilegalnog abortusa. Dok opojno zelenilo sa svih strana ispušta mirise avokada, manga, papaje i žute lubenice, dok bezbroj boja boji vazduh i fascinira čak i tmurnog čoveka, opipljiva realnost predivnog parčeta kopna nasred okeana ipak upozorava da nijedan život koji u ovom trenutku postoji nije baš obojen

magičnim bojama. Naprotiv, svaki drugi život planete Zemlje je ugljenisan.

Feministkinja je na Baliju, hinduističkom ostrvu, u najvećoj muslimanskoj zemlji na svetu- Indoneziji. Ostrvo hindu pristupa i postkolonijalnog sindroma gde političko-dramske frustracije proističu iz istorijskog tlačenja i porobljavanja indonežanske duše i tela, istovremeno je magično i tragično. Tragično poput svakog drugog društva koje vrši opresiju

nad svojim pojedinkama i pojedincima. Magično poput malo kog mesta na svetu.

Očarana rižinim poljima bez kraja, tropskim pejzažima, kao nacrtanim hindu hramovima, napetim vulkanima i moćnim okeanom, balkanska feministkinja je ipak rešila da zađe malo dublje u ostrvsku srž i tako proba da otkrije lokalno/globalni karakter trulog patrijarhata koji ne pita ni za vreme, ni za mesto na kome će da ugnjetava i tlači.

Otkud ja znam kako živi jedna Balinežanka? Ako ne znam, a tu sam među njima, koji je način da saznam i doznam žensku sudbinu, na kraju sveta?

Odlučna da svih pet meseci svog boravka na ostrvu Bogova iskoristi poput svemoćne Boginje Sunca, balkanska

² Indoneziju čini oko 17000 ostrva. Najveće ostrvo je Java, na kome se nalazi glavni grad Džakarta.

feministkinja je zgrabila svoj laptop i krenula u nezaboravnu misiju.

Sreća naša pa nam je prosledila bar nekoliko stranica svog intimnog ostrvskog dnevnika.

Dan 10.

Kao da me je neka misionarska zasluga iz prošlog života poslala na ovo čarobno mesto. Postoji dobar razlog zašto sam baš sada, baš ovde gde jesam. Danas sam poslala desetak mejlova. Kome? Pa naravno da sam guglala sve moguće i nemoguće ženske organizacije na Baliu. Gde god sam našla neki kontakt, iskoristila sam ga. Predstavim se i opišem u nekoliko referentnih rečenica, pokažem iskreno interesovanje i spremnost na upoznavanje s gorućim problemima sa kojim se lokalke susreću, poželim odgovor natrag i tek onda kliknem na send. Priznajem da mi je naziv jedne od aktuelnih ženskih organizacija najviše zaintrigirao. *Centar za osnaživanje razvedenih žena*. Nije da ne želim baš njihov odgovor. Šta ću kad sam jedna od onih feministkinja kojima je država diplomom odala priznanje za poetičnu kritiku institucije braka. Logično je da me, pored saznanja da su ugovoreni brakovi uveliko aktuelni na ostrvu, problematika razvoda još više zanima. Ko zna šta jedna žena sve doživi i preživi ukoliko poželi da izađe iz braka. Zamišljam, ali verovatno pojma nemam. Strpljena, spašena.

Dan 12.

Izgleda da je ostrvo zaista magično. Dobila sam samo jedan odgovor. I to baš od osnivačice Centra za osnaživanje razvedenih žena. Divna je. Ime joj je Sariadi. Pozvala me je da budem njena gošća i dođem sledeće nedelje na sever

Baliu, u selo Selasih, gde se i nalazi njena oaza mira i aktivizma. Nestrpljiva sam.

Dan 18.

Ne znam gde bijem. Telo i duh jednako su umorni. Saznanja bole, ali oplemenjuju. Što bi rekla Sariadi: „Budi prijateljica svom bolu”. Da, biću. Naučila me Sariadi kako se pobeđuje smrt, u jednom danu.

Organizaciju je osnovala vođena ličnom nesrećom. Kazna kojom je kažnjena još pre 13 godina ni dan danas ne prestaje da kida njenu dušu. Žrtva običajnog prava i zlokbne institucije balinežanskog braka Sariadi svoju ćerku nije videla više od deceniju. To je njena kazna jer se drznula da izađe iz ugovorenog braka. Nema Sariadi više od 34 godine. Ali zasigurno je živa vekovima. Smirena, nasmejana, hrabra mlada žena koja zna šta radi i kako da se bori. Pokušava da animira razvedene žene kroz različite umetničke radionice (likovne, rukotvorne, meditativne, baštovanske, itd) pružajući im utočište na tipičnom balinežanskom imanju, ušuškanom pirinčanim beskrajem i divljom džunglom. Ne pomaže samo ženama. Pomaže svim ugroženima, kojima je potrebna istinska podrška i razumevanje. U Selasihi kod Sariadi sam se susrela i sa balinežanskom decom sa invaliditetom, koja su u potpunosti lično i politički nevidljiva i odbačena jer „plaćaju neoprostive grehe

svojih grešnih majki". Kakva surova džungla.

Dan 19.

Nema ovde klasičnog koncepta volontiranja. Sariadi me uči različitim principima života i ljubavi. Naši razgovori tiču se nas samih. Samo tako, kako ona tvrdi, možemo do kraja upoznati i čuti druge. Samo kroz sebe i sebe držeći snažno za ruku možemo dodirnuti ceo svet, na dlanu. Nema kod Sariadi tog trulog aktivizma, naučenog, plaćenog, naručenog. Ona to živi, od glave do pete. Živi i prenosi iskustvo, otvara ga, poklanja, ne zloupotrebljava već upotrebljava bez premišljanja.

Učim sebe strpljenju. Prestajem da se čudim. Malo zbog priča koje čujem od Sari, malo zbog prihvatanja realnosti u kojoj živim.

Danas sam pročitala da je trinaestogodišnja Balinežanka silovana, i to u svojoj kući, dok su joj roditelji bili na poslu. Uhapšen je zločinac. Pravda nije zadovoljena. Šta će biti s devojčicom? Digla se fama na online ostrvskim zajednicama, jer su se mnoge belkinje, koje su kao i ja doletele na ostrvo u potrazi za spokojem, javno požalile na seksualno nasilje koje doživljavaju na džogingu, u marketu, na ulici... Znam. Prisutna sam. Nego, i Balinežanke tako svaki dan, ceo dan. Nego, one se ne žale.

Ne smeju. Čute, trpe. Nevidljive su. One su ostrvljanke drugog reda. Latentni rasizam buja. Trebaće mi vremena da sve procesuiram.

Dan 60.

Ko to bilo šta zna o rasizmu, autorasizmu, ilegalnom abortusu, ugovorenom braku ili silovanju, a da ne živi tako što žustro dela protiv nabrojanih nemani? Mislim da pišem roman. Sasvim slučajno, a zapravo i više nego namerno. Ne mogu fabrički da bacam informacije i iskustva koja na ostrvu delim sa sobom i koje drugi nesebično dele sa mnom. Sigurna sam da pišem prvi feministički beletristični roman. Pišem, i ne stajem. Znam šta radim. Putopisni feminizam i globalni aktivizam. Ne, neće se zvati tako. To se ja sa sobom igram naslova i pišem roman za sve. Strpite se, imam svašta da vam ispričam!

PREDSTAVLJAMO MR NADU SATARIĆ I ORGANIZACIJU AMITY – SNAGA PRIJATELJSTVA

Kada je osnovan Amity?

Amity je osnovan 1999. godine, u vreme nakon potpunog ekonomskog i socijalnog sunovrata Srbije i osiromašenja stanovništva, koje je nastalo kao posledica međunarodne izolacije zemlje, oštih ekonomskih sankcija, ratova u okruženju i bombardovanja Srbije od strane NATO pakta. Bilo je to u decembru, kada je u Srbiji registrovano 503 hiljade izbeglica iz bivših jugoslovenskih republika a tog leta pristiglo je i 200 hiljada interno raseljenih lica (IRL) sa Kosova i Metohije u centralnu Srbiju.

Koji su bili razlozi, ideja, vizija?

Socijalni sistem u Srbiji u to vreme bio je gotovo u kolapsu. U takvim okolnostima, organizacija je osnovana sa ciljem unapređenja i razvoja novih aspekata tadašnjeg sistema socijalne zaštite koji su bili prepoznati kao nedovoljno razvijeni ili nedostajući. Ideja je bila da se kroz formiranje mreže mobilnih timova, sastavljenih od iskusnih socijalnih radnika i psihologa, koji poseduju sposobnost pružanja podrške, obezbedi adekvatnija psihosocijalna podrška najugroženijim izbeglicama i IRL. Socijalni radnici i psiholozi bi izašli iz svojih kancelarija na teren i razgovarali sa članovima porodica tamo gde su oni bili smešteni, ne samo u kolektivnim centrima već i u privatnom smeštaju, i našli im se od pomoći. Potrebno je bilo pomoći ne malom broju porodica, da se saberu, promene uobičajene navike i u novim uslovima počnu da preduzimaju samozaštitu i samoobezbeđivanje. Mogli su im u tome pomoći ljudi od poverenja, ljubazni, strpljivi i predani onome što rade i koji znaju kako se to radi.

Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR) – Kancelarija u Srbiji je početkom 2000. godine redizajnirao svoj socijalni program, kako bi se adekvatnije odgovorilo potrebama i pružila psihosocijalna podrška ogromnom broju pojedinaca i porodica, ne samo u kolektivnim centrima i zdravstvenim ustanovama već i u privatnom smeštaju. Izabrali su Amity i još tri domaće nevladine organizacije, koje su pod „kišobran“ organizacijom, japanskim JEN-om, započele realizaciju projekta „Mreža psihosocijalne podrške širom Srbije.“ Već od 2003. godine, Amity je postao nosilac tog projekta čija je realizacija završena decembra 2017. godine. Godišnji obuhvat korisnika u okviru tog projekta kretao se od 42 hiljade u 2000. godini do 9 hiljada korisnika u 2017. godini. Radeći sa tom populacijom, shvatili smo da su najranjiviji među njima bila deca, posebno ona sa smetnjama u razvoju i najstariji članovi porodica, posebno starije žene. Žene su inače bile prepoznate kao visoko ranjiva grupacija,

pa smo osmislili i poseban program za njih koji smo realizovali pod pokroviteljstvom Danskog saveta za izbeglice.

Koji su vam najvažniji uspesi koje ste postigli u poslednjoj deceniji?

Pa, uspehom smatramo i samu činjenicu da 20 godina funkcionišemo kao organizacija i imamo svoje mesto, ulogu i prepoznatljivost kako kod korisnika naših usluga, tako i među OCD i institucijama sistema. I danas možemo da se oslonimo na mrežu naših saradnika u oko 100 opština u Srbiji, tako da nam je lakše da imamo dobro poznavanje lokalnih prilika kao i da planiramo aktivnosti na različitim lokacijama.

Ponosni smo što smo našim zagovaračkim aktivnostima za uvođenje novog mehanizma, finansijskog programa za ublažavanje i izlazak starijih iz siromaštva, doprineli da se to i dogodi. Amity preporuke za poboljšanje materijalnog položaja najsiromašnijih starih lica u Srbiji reflektovane su u Zakonu o socijalnoj zaštiti (2011). Naime, kao novine kod novčane socijalne pomoći za starije je uvedeno da iznos bude za 20% veći u odnosu na socijalnu novčanu pomoć za radno sposobne; da imovinski cenzus za starije bude 1 ha zemlje umesto dotadašnjih 0,5 ha, a za dvočlana staračka domaćinstva iznos novčane socijalne pomoći je uvećan sa 37% na 50% u skali ekvivalencije. Nažalost, ovo se nije mnogo odrazilo i na povećanje ukupnog broja starijih koji primaju novčanu socijalnu pomoć od države. Razlog za to je uvođenje obaveze utuživanja srodnika, koji su u zakonskoj obavezi da učestvuju u izdržavanju starijih, da bi sud utvrdio da li su ekonomski sposobni da učestvuju u izdržavanju ili ne. Većina starijih koji žive u siromaštvu, ne žele da utužuju svoju decu ili unuke da bi im ovi pomagali i tako ostaju uskraćeni za pomoć države. Otuda, uprkos našem zagovaračkom uspehu, mi nismo do kraja zadovoljni sa stanjem stvari na polju pomoći države najsiromašnijima i zato i dalje zagovarano kod nadležnih za novo upodobljavanje mehanizma za

obezbeđivanje materijalne sigurnosti u starosti.

Našim uspehom smatramo i to što se prvi put 2019. godine u zaključnim zapažanjima Komiteta za eliminisanje diskriminacije žena upućenim Srbiji, nalaze i preporuke koje se odnose na starije žene. Verujemo da je tome doprineo i Alternativni izveštaj CEDAW Komitetu, o položaju i diskriminaciji starijih žena u Srbiji, koji smo podneli prošle godine. Izveštaj pod nazivom „[Starije žene – osobe sa najmanje društvene moći u Republici Srbiji](#)“, pripremili smo u saradnji sa još šest OCD a njegove glavne nalaze predstavili smo članovima Komiteta na sesiji u julu 2018. u Ženevi. Tri preporuke Komiteta odnose se i na starije žene, što nije bio slučaj u njihovim zapažanjima nakon prethodna tri izveštaja Srbije. Verujemo da će ove preporuke CEDAW Komiteta biti podsticaj svima nama, da svako sa svoje strane pomogne da se položaj starijih žena u Srbiji unapredi.

Šta je Vas lično motivisalo da osnujete organizaciju, da li sebe smatrate aktivistkinjom, zašto je važan aktivizam...

Posle 25 godina rada u domovima penzionera na Karaburmi i na Bežanijskoj kosi u Beogradu, na poslovima socijalne radnice, bilo mi je jasno da ja tamo nemam više prostora da još nešto novo pružim i da iskoristim sve potencijale i mogućnosti koje imaju dobri socijalni radnici. U avgustu i septembru 1995, bila sam angažovana na ispomoći Komesarijatu za izbeglice Republike Srbije na prihvatu srpskog naroda koji je u toku, hrvatske akcije „Oluja“, dolazio u Srbiju preko graničnog prelaza Šepak kod Loznice. Gledala sam kolone proteranih ili izbeglih sa prostora Dalmacije, Like, Banije i Korduna, kako u grobnoj tišini prilazile graničnom prelazu. Oni koji su vodili statistike, kažu da je tada u Srbiju došlo između 220 i 250 hiljada ljudi. Tada sam u praksi uvidela kolika je uloga socijalnog radnika u informisanju, motivisanju, mobilizaciji, koordinaciji, posredovanju, organizovanju u vanrednim prilikama u

zajednici. Uvidela sam i koliko se ja u tome dobro snalazim. Kasnije sam bila u prilici da imam i dodatni angažman na pomoći i podršci izbeglicama i da se tom prilikom detaljnije upoznam sa funkcionisanjem nevladinih organizacija. Tada se i rodila ideja da se i ja upustim u formiranje organizacije i da lično radim na osmišljavanju i realizaciji akcija za rešavanje socijalnih problema i socijalnih potreba mnogo širem krugu ljudi nego što sam to mogla činiti u domu penzionera. Svoju novu ulogu, prepoznavala sam pre svega u pronalaženju i podsticanju mogućnosti samih ugroženih pojedinaca i porodica da pronađu i koriste sopstvene izvore i mogućnosti, ali i same zajednice. Doprinosila sam jačanju mreža njihovih neformalnih odnosa, oblika udruživanja, samopomoći i uzajamne pomoći. Sve ovo o čemu govorim je zapravo socijalni rad u zajednici a on nije ništa drugo nego aktivizam sa jasnim socijalnim ciljevima. Dakle, ja jesam aktivistkinja, koja je usput i školovana za taj posao. Aktivizam je, smem slobodno reći, stil moga života. Iako sam sada zvanično u penziji, moj aktivizam nije ništa manji, već naprotiv uz pomoć iskustva koje imam on može biti još delotvorniji. Bez aktivizma nema promena u društvu, posebno ne u ovom momentu kada su nam i te kako potrebne socijalne promene, za bolji i kvalitetniji život ne samo starijih žena i već i velikog broja ugroženih građana.

Da li se poboljšao položaj starijih žena u Srbiji od kada vi radite?

Nisam sigurna koliko sam meritorna da dam odgovor na ovo pitanje. Mi inače živimo u

društvu okrenutom mladima, društvu u kome su izražene predrasude i stereotipi u odnosu na starije, pa i prema starijim ženama. To sve doprinosi njihovoj marginalizaciji i uslovljava lošiji položaj. Mnogo mora da se radi i dosta vremena treba da prođe da bi se te stvari promenile na bolje. Sa jedne strane, potrebno je osnaživati same starije žene da šalju pozitivnu sliku o sebi i da se bore za svoj bolji položaj a onda menjati svest i stavove društva prema njima i politike države. Ono što smem da se usudim i da ustvrdim to je da se danas o starijima uopšte, a posebno o položaju starijih žena, više priča u javnom diskursu nego što je to ranije bio slučaj. One zaslužuju i bolji položaj nego što ga danas uživaju.

Kakvi su vam planovi za sledeći period?

Pored kampanje za život starijih žena bez diskriminacije i bez nasilja, koju već vodimo, u narednom periodu planiramo da se fokusiramo i na promovisanje značaja participacije starijih žena u javnom i političkom životu u Srbiji.

FEM PREPORUKA

**ANDRIJANA STOJKOVIĆ, REDITELJKA I
DOKUMENTARISTKINJA, PREPORUČUJE TRI
FILMA TRI REDITELJKE KOJE NE SMETE
PROPUSTITI**

**„Jeanne Dielman, 23 Commerce Quay,
1080 Brussels“ (1975), rediteljka:
Šantal Akerman**

Sinopsis

Žan, koja živi sa svojim sinom srednjoškolcem, obavlja svoj beskrajni spisak kućnih poslova sa automatskom efikasnošću. Kuva, čisti, kupuje, i svakog popodneva, tokom vremena koje je potrebno da se krompir za večeru skuva, „prima posete“ za novac od strane nepoznatih muškaraca.

Ovaj film opisuje tri dana u životu udovice Žan sa perfektnom preciznošću, upravo se baveći trenucima u životu koju se na filmu najčešće izostavljaju. Rutina koju Žan živi je zaista prava rutina – u njenom životu nema uzbuđenja, pa su i sami susreti sa mušterijama prikazani bez ikakve razlike u odnosu na spremanje ručka. Iako nije imao široku bioskopsku distribuciju, ovaj film je postao omiljen filmskim kritičarima i ljubiteljima filma i jedan je od najznačajnijih filmova „zlatnog doba“

modernizma evropske kinematografije i njegove postmodernističke dekonstrukcije. Ovaj izuzetan film rediteljka Šantal Akerman snimala je sa samo 25 godina i neizostavan je deo diskursa feminističke filmske teorije.

**„Anđeo za mojim stolom“ (1990),
rediteljka: Džejn Kempion**

Sinopsis

Zasnovana na autobiografskom romanu novozelandske spisateljice Dženet Frejm, ovaj film prikazuje glavnu junakinju u različitim fazama njenog života. Tri glumice se smenjuju u tumačenju uloge Dženet Frejm tokom tri različita razdoblja njenog života jer film opisuje putovanje od siromašnog detinjstva obeleženog tragedijom do pogrešne dijagnoze šizofrenije koja rezultira elektrošok terapijom i jedva izbegnutom lobotomijom i najzad do međunarodne književne slave.

Ovim neuobičajenim portretom Džejn Kempion je uspela da uspostavi prostor za rediteljke u međunarodnoj filmskoj industriji. Film ima neverovatnu emotivnu snagu koja u najvećoj meri dolazi od same glavne junakinje. Izuzetna i bezvremena lepota novozelandskih pejzaža nasuprot tragičnim događajima kroz koje glavna junakinja prolazi doprinose da ovoj film postane gotovo onirički doživljaj. Iako ovo nije „lagan“ film za gledanje jer se detaljno bavi

ljudskim postojanjem, on vas „uvlači“ u sebe. Iako možda posle prvog gledanja gledalac neće moći da prepriča šta je tačno gledao, sigurno je da će imati vrlo intenzivan doživljaj sveta Dženet Frejm.

„Zarobljena“ (2017) - dokumentarni film, rediteljka: Bernadet Tuza-Riter

Sinopsis

Mariš, pedesetdvoletna Mađarica, poslednjih 10 godina služi jednu porodicu, radeći 20 sati dnevno, bez plate. Njeni tlačitelji su joj oduzeli lična dokumenta, a kuću ne može da napusti bez dozvole. Prema njoj se ophode neljudski, živi na ostacima hrane, bez kreveta u kome bi spavala. Prisustvo kamere joj pomaže da shvati kako nije u potpunosti prepuštena sebi. Polako se opušta i pokazuje prve znake poverenja. Ohrabrena je i saopštava svoj plan: „Pobeći ću.“ Film prati njen herojski put ka slobodi.

Ovo je jedan od najboljih nezavisnih evropskih dokumentarnih filmova nastalih u poslednjih desetak godina. Zamišljen kao intiman portret jedne žene koja živi u neprihvatljivim uslovima, ovaj film uspeo je da skrene pažnju institucija u Mađarskoj i EU na pojavu modernog ropstva. Procena je da na svetu postoji 22 miliona ljudi koji su u stvari robovi, potpuno obespravljeni i pod totalnom

kontrolom njihovih „vlasnika“. Rediteljka Bernadet Tuza Riter počela je da snima studentski film o porodici koja je zarobila Mariš da bi tokom snimanja shvatila pravo stanje stvari. Teško je ne pomisliti da je pažnju koju je rediteljka dala Mariš tokom snimanja, bila prva ljudska i blagonaklona pažnju koju je osetila posle mnogo godina i da joj je baš to dalo snagu da pobegne, što uopšte nije mala stvar za nekoga koje više od 10 godina zarobljen. Važan film u trenutku kada sve više i više osećamo manjak slobode u svetu koji tvrdi da nikada nije bio bolji.

FEM PREPORUKA

**JELENA LALATOVIĆ, KNJIŽEVNA KRITIČARKA
VODI VAS KROZ ČUDESAN SVET DOBRE
FEMINISTIČKE LITERATURE**

Džendi Nelson: *Daću ti sunce*, Urban reads, 2016.

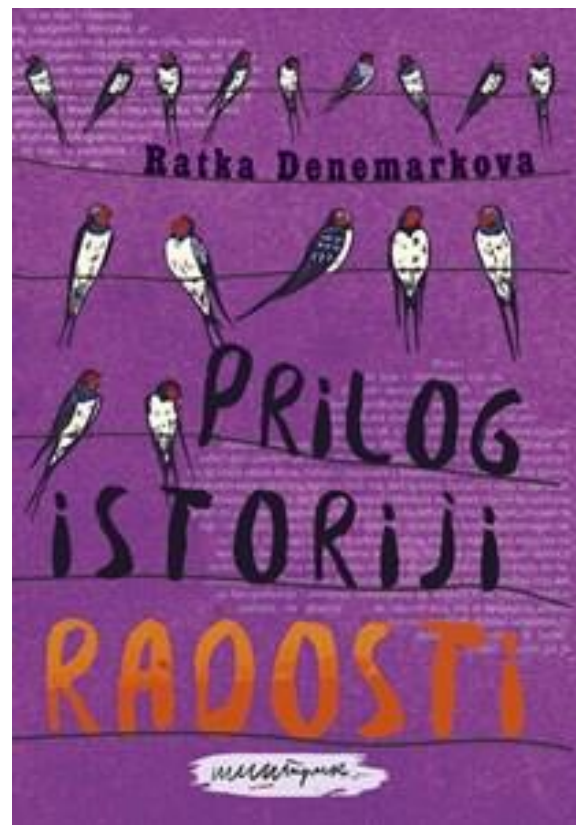

Daću ti sunce je roman o odrastanju dvoje blizanaca, sestre i brata u svetu koji je na mnogo načina neprijateljski prema njima – smrt žena koje su odigrale ključnu ulogu u njihovom odrastanju, razaranje porodice, vršnjačko nasilje, homofobija. Uprkos razlikama u karakteru i prepoznatljivoj takmičarskom odnosu između Džud i Noe, koji se tiče, pre svega, takmičenja u tome koga će majka više voleti i takmičenja u tome ko je od njih talentovaniji za umetnost, njih spaja ne samo ljubav prema umetnosti već i način na koji se svet i međuljudski odnosi razumeju iz umetničke perspektive. Razdvaja ih strah od bliskosti i uverenje da su usamljeni.

Ovaj roman, ispričavan u poetskim slikama čiji je jezik uzbudljiv i provokativan, u kome svaka nova scena doprinosi razvoju likova, otvara duboko

intimna pitanja o traumama koje nas formiraju kao adolescente. No, upravo zahvaljujući sposobnosti Džendi Nelson da prikaže kontradikcije i razvoj u samim likovima, ovaj roman briše granice između literature za decu i literature za decu, učeći nas, na primeru kompleksnog, ali na momente i zastrašujućeg odnosa Džud i Noe, da je jedini način da svoje traume nadrastemo taj da u svom detinjstvu tražimo ne samo izvore straha i nelagode već i ogromne snage da imamo poverenja u druge i nade da nećemo biti iznevereni.

Ratka Denemarkova: *Prilog istoriji radosti*, Štrik, 2018.

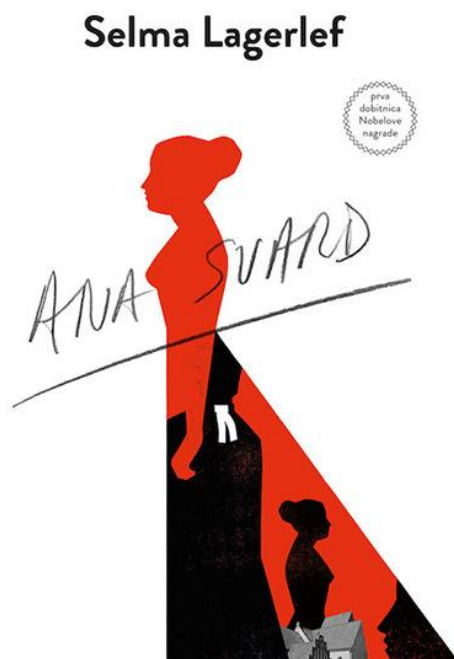

Ovaj roman prati način na koji se tri drugarice – Dijana Adler, Brigit Strather i Erika Ajs – bore protiv muškog nasilja prema ženama, a zatiče ih u situaciji kada seksualno nasilje eskalira u niz zločina – prema počiniocima. Njihova istraga prepliće se sa istragom jednog policajca, koji i sam prolazi neku vrstu suočavanja

sa sopstvenom mizoginijom, ali i određenu moralnu i intelektualnu transformaciju. Pozadinu ovih događaja čine komentari nevidljive pripovedačice, koja, najčešće ironičnim scenama i obrtima, uspostavlja vezu između događaja u savremenom Pragu i istorije silovanja i ugnjetavanja žena.

Ovu knjigu moguće je preporučiti iz najrazličitijih razloga, ali mene je fascinirala pripovednim umećem na specifičan način – Denemarkova pronalazi način da o nasilju govori tako da nas u procesu čitanja primorava da budemo saučesnici nasilja – tj. da činom čitanja ponovimo rečenice i misli koje izgovaramo kada umanjujemo ili relativiziramo nasilje. No, autorka pred nama ostavlja izbor da li ćemo taj proces osvestiti ili ga pasivno ponavljati, kao što, uostalom, radimo i u svakodnevnom životu. Zbog toga je ovaj roman tako radikalnan.

Selma Lagerlef, Ana Svard, Darma Books, 2018.

Selma Lagerlef je švedska književnica, prva dobitnica Nobelove nagrade za književnost, o kojoj su pisale i jugoslovenske feministkinje između dva rata, budući da je njen uspeh bio i ostao inspiracija za sve borkinje za žensko oslobođenje. Istraživačice književnosti za decu, kao i svi oni koji se, bez obzira na uzrast, nađu pred policama dečijih odeljenja u bibliotekama, Lagerlef je poznata kao autorka beskrajno uzbudljive *Sage o Nisu Holgersonu*. Stvaranje zaokruženog i samodovoljnog fikcionalnog sveta koji nas zavodi tako što nas tera da konstantno preispitujemo granice lične etike jeste bitna odlika pripovedanja Selme Lagerlef, koju nalazimo i u njenom romanu „za odrasle“. I Nilsa Holgersona i Anu Svard povezuje to što, naizgled sasvim obični ljudi iz nižih slojeva, u tekstu ispisuju neverovatnu reljefnost karaktera. Međutim, *Ana Svard* poseduje i eksplicitno feminističku dimenziju, budući da govori kako o instituciji braka i položaja žene u njemu, tako i o tome kako društvene okolnosti formiraju odnose među supružnicima. No, to nije samo roman koji osvetljava sve kontradiktornosti institucije braka, što je i u 20. i u 21. veku relevantna feministička tema. Ovaj roman može se čitati i kao katalog inspirativno oblikovanih ženskih likova, ali njegova posebna draž leži u tome što je Lagerlef uspela da stvori Anu Svard, junakinju iz niže klase, koju jedinstvenom ne čini ni poreklo, ni situacije koje proživljava, ni fizički izgled ili neki poseban talenat, već isključivo nepokolebljivost njene volje i otresitost njenog karaktera.

Nadamo se da ste uživali u tekstovima iz ovog broja. Sve sugestije, komentare i predloge možete nam poslati na email adresu femplatz@gmail.com.

Pratite naše aktivnosti na <http://femplatz.org/>

Facebook: <https://www.facebook.com/femplatz/>